

Pirmā nodaļa

Tajā pašā nedēļā, kad tika nozagtas mūsu vistas, Dafnei Morenai pārgrieza rīkli.

Skolā es biju atpalicējs, taču mani sacerējumi, ja neņēma vērā pareizrakstības kļūdas, tika uzskatīti par diezgan labiem, un es biju kaislīgs lasītājs. Šo iemeslu mudināts, es tagad iedrošinos aprakstīt notikumus, kuru dēļ Klinema nokļuva sabiedrības uzmanības centrā. Iespējams, ka gribu nokost lielāku kumosu, nekā spēju norīt, taču es vaicāju sev, kurš gan cits, ja ne es, uzņemsies šo uzdevumu. Kurš bija vēl ciešāk iesaistīts visos šajos notikumos, nekā es – toreiz vēl bērns? Neviens. Un kura ģimene gan zinātu visus sīkumus, ko es varētu būt palaidis garām, ja ne mana ģimene? Neviena.

Tā nu man šķiet, ka laiks ķerties pie darba un retrospektīvā skatījumā sastādīt šīs šaušalīgās un dramatiskās epizodes aprakstu. Gandrīz viss manis uzrakstītais patiesībā būs aculiecinieka pārskats. Protams, man nāksies uzklaustīt arī citu cilvēku teikto un daži sīkumi un detaļas, kuras neizdosies atsaukt atmiņā, būs jāiztēlojas, taču es patiesi vēlos visā pilnībā aprakstīt šo savādo notikumu, tāpēc atļaušos arī izmantot dažus patvaļīgus pieņēmumus. Lūdzu, piedodiet man šo patvaļi.

Man patik vārdi no «Bagātību salas»: «Vecais Pjū zaudēja savus iluminatorus pie tā paša borta, pie kura es zaudēju savu kāju.» Uzsākdams rakstīt, biju nolēmis, ka izteikšos tieši tādā pašā stilā. Tas ir grūtāk, nekā šķiet. Mana stāsta pirmais teikums ir labākais, ko biju spējīgs izdomāt.

Abi noziegumi – pirmais ir gauži ikdienišķs, bet otrais gauži velnišķīgs – pieder pie viena un tā paša notikuma, taču tas ir tikai tādēļ, ka maza meitene izņēma no savas krustmātes rokdarbu groza laikrakstu, bet kāds vīrs, kurš šķita izelpojam sēru, uzskatīja, ka viņu vajā spoki. Klinema atrodas divsimt piecdesmit jūdzes no lielpilsētas. Lielpilsētā zvanīja tramvaji un klaigāja avižpuikas, rudens vakara krēsla sārtojās lampu gaismā. Mūsu mazpilsētiņā pusdienlaikā zirgs klakšķināja pakavus pa tukšās galvenās ielas brauktuves vidu, vakarā pa sētas logiem plūda virtuvju gaisma, bet ielu apgaismojuma lampu bija maz un tās atradās tālu cita no citas. Pie mūsu pussagruvušās mājas atradās ielu apgaismojuma lampa, un tās pievilinātie naktstauriņi atgādināja lielus sikspārņus.

Mūsu uzvārds ir Poindeksteri. Vienmēr esmu uzskatījis, ka tas ir diezgan iespaidīgs uzvārds, un tomēr mēs bijām gandrīz vai pati nabadzīgākā cilvēku grupa visā mazpilsētiņā. To saku es – Edvards Kliftons (Nedijs) Poindeksters, un es laikam zinu, ko runāju. Poindeksteru nelaime bija skaidrās naudas trūkums un Etols Kadbijs. Mums nebija pieminēšanas vērtas skaidrās naudas, bet mums bija ļoti daudz Etola Kloda Kadbija. Allāž esmu apgalvojis, ka nekas neatstāja tik postošu iespaidu uz mūsu mājsaimniecību kā šā vīra pastāvīgā klātbūtne.

Kamēr ekonomiskā krīze spēlēja fortisimo un es spēlēju kovbojus un indiāņus, mēs nepārprotami bijām kļuvuši par vietēja mēroga slavenībām – tas izskaidrojams ar īres naudas nemaksāšanu, starpsienu nojaukšanu, lai iegūtu kurināmo un tādējādi cīnītos pret ziemas aukstuma kaitīgo iedarbību, dzērāju viesībām un meitenēm, kuras allāž iekūlās pamatīgās nepatikšanās. Gan Vinifredai, gan arī Konstansai apprecēties nemaz nebija tik viegli, Klinemas lieluma pilsētiņā šādas

lietas ļoti sarežģī dzīvi. Bez tam mēs mēdzām rīkot tračus. Mēs tikām dzīvojuši vairākās mājās, un katrā no tām bija logs vai logi, kuru rūtis rēgojās zvaigznes, jo kāds bija pieliecies un šim kādam domātais dūres trieciens bija trāpījis pa logu. Mājai Smita un Vinčestera ielas stūrī, kurā mēs dzīvojām šā ievēribas cienīgā, pat neaizmirstamā gada rudens sākumā, bija divi šādi logi. Tomēr ap šo laiku mums sāka klāties mazliet labāk. Mums bija labsirdīgs un saprotošs nama saimnieks, un tajā laikā mums nebija tik grūti sadabūt naudu. Tika pat runāts par iespēju pieņemt īpašnieka piedāvājumu – maksāt lielāku īres naudu un iegūt veco graustu savā īpašumā. Lietas sāka nokārtoties, taču mums joprojām bija tēvocis Etols.

Tēvocis Etols ir liekēdis, izcils liekēdis, viens no tiem klusā balsī runājošajiem un izsmalcināti pieklājīgajiem tipiņiem, kuri neiznikst ne plūdus, ne badā, ne mērī. Gadījumā, ja Etols K. Kadbijs savā mūžā ir noslaucījis no pieres kaut vienu godīgā darbā radušos sviedru lāsīti, es būtu pateicīgs, ja jūs man paziņotu, kur un kad tas ir noticis, jo es nosūtītu šos datus Riplija neparasto gadījumu un faktu muzejam. Nestāstiet man, ka smags darbs viņam nebija pa spēkam tāpēc, ka viņš bija zaudējis vienu aci, jo tajā brīdī, kad viņš ar diviem čomiem, bada dzīts, apņēmas uzbūvēt kaut kādā elles nostūrī žogu, abas acis bija viņam pierē. Pirmajā reizē, kad viņš uz dullo ieblieza pa stabu ar āmuru, no staba atlēca astotā numura dzeloņstieples gabals un pārvērtā viņu par lordu Nelsonu.

Tā kā viņam bija stikla acs (lai kurš arī būtu izgatavojis šo zivs aci, tas ir bijis labs meistars un uz galvošanu vēl šodien gaida samaksu par darbu) tēvocis Etols piedalījās kādā Armijas dienas* parādē, uzvilcis mugurā kareivja šineli, ko bija sadabūjis «Klema garderobē» – iestādē, kas tagad ir likvidēta sakarā ar vispārējo labklājības uzplaukumu.

* *Anzac (Australian and New Zealand Army Corps) Day* – Austrālijas un Jaunzēlandes Bruņoto spēku diena tiek svinīgi atzīmēta 25. aprīlī. 1915. gada 25. aprīlī 1. Austrālijas divīzija un Apvienotā Austrālijas un Jaunzēlandes divīzija Lielbritānijas armijas sastāvā tika izsēdinātas netālu no Dardaneļu jūras šauruma un iesaistījās kaujās ar Turciju.

Iedomājieties vīru, kura vienīgā saistība ar armiju ir valkātu apģērbu bodē iegādāts šinelis, piedalāmies tādā svētā ceremonijā kā Armijas dienas parāde tikai viena iemesla dēļ – lai varētu krietni piemesties. Šis fakts parāda tēvoča Etola attieksmi pret dzīvi un principu trūkumu. Viņa moto skan šādi: «Migla valda pār pasauli», un reizēm man liekas, ka viņam varētu būt taisnība. Šķiet, ka šajā pilsētīnā viņš ir pratis iepūst miglu acīs daudziem cilvēkiem. Kad es vēl biju sīks bērnelis, viņam izdevās apmullot arī mani, taču tas laiks ir pagājis uz neatgriešanos.

Tēvocis Etols izrādīja milzīgu interesi par vistu būri, ko mēs ar Lesliju Vilsonu uzmeistarojām tad, kad mums iekoda vistu audzēšanas muša. Tajos laikos, kad mēs ar Lesu valkājām isās bikšes, mēs bijām nešķirami draugi. Katru nedēļas nogali mēs devāmies uz priēžu plantācijām un lasījām sēklas, saplēzdami bikses uz dzeloņstieplu žogiem, ieveldamies grāvjos un nokrizdami no kokiem, pārciezdami dažādas briesmas, tajā skaitā suņu kodumus, kad iznēsājām priēžu sēklas potenciālajiem pircējiem, un to visu mēs pārcietām tikai tāpēc, lai nopirktu pusduci Melno Orpingtonas šķirnes vistu, kuras pārdevējs nodēvēja par nepilnu gadu vecām visticām. Ar vēsu saprātu novērtējot pagātnes notikumus, jāatzīst, ka pārdevējs būs lietojis jēdzienu «nepilnu gadu vecas visticas» apmēram tāpat, kā dzērājs uzsauc «Sveikas, meitenes!», veltīdams šo uzrunu ar vecmāmiņām pilnam tūristu autobusam. Tomēr, lai būtu kā būdams, šis vistas piederēja man un Lesam. Kad mēs atradām brūnu olu vistu būrī, ko bijām uzmeistarojuši pēc tēvoča Etola ieteikuma, tas, kurš apgalvotu, ka mēs jutāmies kā septītajās debesis, gauži nepilnīgi raksturotu mūsu patiesās izjūtas un stāvo sajūsmu.

Sestdienas rītā Less atstiepa sev līdzī putnkopības jautājumiem veltītu grāmatu, un tagad mēs sākām domāt, ka nekas mums netraucēs tikt pie bagātības.

– Rādās, ka vistas mīt zemes virsū jau prāvu brīsnīņu, – es teicu, šķirstīdams grāmatu. Tai nebija vāku, un šķita, ka tā dobspiedes teh-

nikā iespiesta uz pergamenta. Pēc izskata tas varēja būt pirmais Džefrija Čosera* izdevums.

– Liekas apbrīnojami, ka tik senos laikos jau bijušas vistas.

– Par šito tu savu galvu nelauzi, – Less mani pamācīja, atņemdams grāmatu.

– Vecajos laikos nebija tik daudz mušu. Šitentas vecais ērms ar bārdū būs pazinis vistas kā raibus suņus, ja jau reiz uzrakstījis šo grāmatu. Man tā šķiet, ka ar šādu grāmatu, ko mēs varam izpētīt un kurā varam sameklēt atsaucis, mums nemaz nevajag velti tērēt laiku un stāties kādā tehnikumā. Ar šitentādu grāmatu un superīgu vistu ganāmpulku, ko mums izdevās nopirkt par smiekla naudu, nav pilnīgi nekādas jēgas tērēt enerģiju vēl kaut kam citam. Mēs varēsim atvaļināties un specializēties vistu audzēšanā jau agrā jaunībā.

– Jocīgi, ka vistas joprojām sēž kastē šādā rīta stundā, – es ieminējos, iebāzdams pa stieplu pinuma žogu žagaru. Sestdienas rītā viņas guļ traki ilgi.

Tajos laikos mēs bijām tik dumji, ka tikai pēc kādām desmit minūtēm sākām pētīt tuvāk, kas īsti notiek būrī. Lesa apakšzoklis nokārās tik zemu, ka man šķita – viņš tūlīt apēdis sauju melnu spalvu. Šīs spalvas bija vienīgais, ko mēs atradām būrī.

Maestro, lūdzu atskaņot mi minorā.

Uz šāda mēroga noziegumu bija spējīga tikai viena vienīga banda, un šī banda bija Viktora Linča zeļļi. Mums abiem vienlaikus iešāvās galvā viena un tā pati doma, bet neviens no mums neiedrošinājās izrunāt šo drausmīgo vārdu. Galu galā Less pamāja, lai eju viņam līdzī. Beigu beigās viņš apstājās pie rabarbera un pateica: – Viktors Linčs.

Atceros, ka tajā rītā mēs pārdevām pēdējo priēžu sēklu maisu un pēcpusdienā devāmies noskatīties kādu filmu par kovbojiem. Mēs

* Džefrijs Čosers (1340 – 1400) – angļu literārās valodas pamatlicējs, dzejnieks. Viens no viņa dzejoļu krājumiem ir «Putnu parlaments».

soļojām lēnā, vaļīgā un mērķtiecīgā gaitā, būdami gatavi kurā katrā mirklī ķerties pie ieročiem un sarunādamies tikai aprautām stakato frāzēm. Šie vīri bija bīstami.

Kamēr mēs kinoteātrī drūmi blenzām ekrānā, tēvocis Etols viesnīcā *Federal Hotel* izsolīja loterijā mūsu vistas: divdesmit biļetes vienā reizē, seši pensi gabalā. «Tu, nelieti, es priecāšos, kad tu būsi miris!» – ik reizi, kad dzirdu šos dziesmas vārdus, es domāju par tēvoci Etolu.

Nosaukums «kinoteātris» ir mazliet pārspilēts. Tas bija liels un caurvējains šķūnis, taču tajā tika aizvadītas daudzas laimīgas stundas. Pašlaik šī ēka ir krietni uzposta, taču es ar maigumu atceros to gaisotni, kas tur valdīja laikos, kad mēs ar Lesu sēdējām tajā un aizgrābtībā vērojām kārtējo filmas «Dimantu karalis» sēriju. Bērņi dauzīja kājas pret grīdu un skaļi svilpa, pauzdamī savu atzinību, ja vien tā nebija filma par ceļojumiem, jo tādu filmu laikā mēs klieudzām un sajūsmā stenejām. Pastāvēja iespēja starpbrīžos uz kāpnēm ar kailo kāju piedurties pie gluži kā ar elektrību uzlādētās Džozefīnas Makklintones miesas vai pat retumis apsēsties sēdekli tieši aiz viņas. Kāpņu telpas sienas rotāja lieli Toma Miksa, Roberta Montgomerija, Doloresas del Rio un jaunās Džeinas Vītersas attēli. Mana kaislība pret Džozefīnu bija pilnīgi slepena lieta, toties mēs ar Lesu atklāti atzinām, ka Džeīnai Vītersai nav nekādas vainas, kaut arī viņai bija dubultzods. Less uzskatīja, ka tas esot tikai tāds milīgs apaļums.

Pēc filmas mēs ar Lesu kokteiļu pārdotavā notriecām atlikušo par prieku sēklām saņemto naudu. Mēs tur uzkavējāmies prāvu laiciņu. Kad iznācām no gāzētā ūdens kioska, uz ielas vairs nebija daudz tautas. Mēs devāmies pa galveno ielu un satikām Prūdensu.

Vienā galvenās ielas galā – kinoteātra galā – atrodas orķestra rotunda, kurā cilvēki samet zivju un cepto kartupeļu ietinamos papirus. Otrā ielas galā aug milzīga goba, ko apjož dzelzs sētiņa. Abi šie Kline-mas ievēribas cienīgie objekti pāri galvenās ielas vidum veras viens otrā. Tie izskatās tikpat vilušies un samierinājušies ar savu likteni kā parkā izstādītie savu laiku nokalpojušie lielgabali. Saule uzlec no go-

bas aizmugures un noriet aiz orķestra rotondas. Rieta stundā tās slīpi krītošie stari piešķir rotandai minareta izskatu. Galvenās ielas rietumu galā atrodas ne tikai orķestra rotunda un kinoteātris, bet arī biljarda zāle. Mans lielais brālis Herberts vairāk laika pavadīja biljarda zālē, nevis mūsu mājā Smita un Vinčestera ielas stūrī. Svētdienās Herberts slaištījās pa mājām un stāstīja par biljarda zāli un par cilvēkiem, kurus sauca Kelijš, Džeks Glenns un Hodsons. Otru ielas galu tirgus dienās bija un arī tagad ir iecienījuši fermeri. Viņi novietoja savus *Dodge* autofurgonus ap lielo gobu un sēdēja uz automašīnu pakāpieniem vai lapām piebirušajā ēnu izraibinātajā zālē un ēda plāceņus.

Galvenajā ielā atradās divi gaļas veikali. To grīdas bija nobērtas ar zāģu skaidām, un vienā no tiem tika pārdotas visgaršīgākās desas pasaulē. Šo faktu atzina visi pilsētiņas iedzīvotāji. Otrs miesnieks pārdeva visgaršīgāko svaigo gaļu pasaulē. Visi zināja, ka tas tā ir. Nekādas iebildes netika pieņemtas. Pat bērni zināja, ka viens no miesniekiem ir slavens ar savām desām, bet otrs – ar svaigo gaļu, jo viņi bieži dzirdēja savus vecākus apliecinām šo faktu. Minētais fakts varētu radīt zināmas neērtības pastāvīgajiem klientiem, taču mūsu ģimeni tas neskāra, jo tikai desu speciālists bija ar mieru pagarināt Poindeksteru ģimenei kredīta atmaksas termiņu. Mums nācās samierināties ar iespēju gandrīz vai izlauzt zobus, mēģinot sakost pēc velna siksto gaļu. Tomēr mamma mēdza teikt: «Tas, ko cilvēks zaudē, lai iegūtu priekšrocības, atgūstams grūtā darbā.» Vecā labā mamma! Galvenajā ielā atradās vairākas konditorejas ar letēm un galdiņiem, pie kuriem varēja iebaudīt krējuma saldejumu ar augļiem un kokteiļus, aptieka, seglinieka darbnīca, būvapakalumu veikals, divi pārtikas veikali, divas bankas un audumu veikals, kas eksistēja kopš senseņiem laikiem. Ielas vidusdaļā atradās Debnija apbedīšanas birojs un mēbeļu veikals. Šī firma bija nodibināta jau sen, taču veikals ļoti bieži bija slēgts un cilvēki nekad nepirka tajā mēbeles. Viņi devās uz veikalu *Hardley & Manning*.

Hardley & Manning bija mūsu patiešām lielais veikals. Neviena iepirkšanās tūre nebija pilnīga, ja cilvēks nebija izmantojis šo veikalu

kā īsāko ceļu starp divām ielām. Iziešanai cauri *Hardley & Manning* piemita īpašs valdzinājums. Cilvēks, kurš bija izmantojis šo veikalu kā īsāko ceļu starp divām ielām, nokļuva uz platas un puteklainas sānielā, no kuras pavērās skaists skats uz dūmakā tīto pilsētiņas apkārtni. Šajā ielā atradās arī slēgtā viesnīca *Jubilee*. Klinēmā bija vēl trīs citas viesnīcas. Daži apgalvoja, ka tik mazai pilsētiņai tas esot smieklīgi daudz, bet citi apraudāja laikus pirms *Jubilee* slēgšanas, kad pilsētiņā bija četras viesnīcas. Nevienš nemēģināja noteikt, vai pilsētiņā ir pārāk daudz vai pārāk maz dzertuvju, taču resnvēderinieki dzertuvju turēšanas atļauju īpašnieki, kuri valdonīgi saimniekoja aiz šīm atvērtajām durvīm, tika atzīti par bagātiem vīriem. Tomēr viņi netērēja naudu, lai izslaucītu gruzus no tukšajiem gaitenītiem, kas savienoja bārus. Izņemot viesnīcas, visu pārējo galvenās ielas divstāvu ēku otrie stāvi bija tukši, un dažām ēkām otrā stāva logi pat bija aizsisti ar dēļiem.

Šajā sestdienas stundā galvenā iela allaž izskatījās tukša, jo vairums veikalu tika slēgti jau dienas vidū. Vienīgais cilvēks, kuru varēja cerēt sastapt uz galvenās ielas vēl sestdienas pēcpusdienā, bija Sems Finns – vietējais plānprātnis, kurš tajos laikos bija viens no Klinēmas apskates objektiem. Kad es domāju par Semu Finnu, man allaž šķiet, ka es vēroju mūsu pilsētiņu caur tālskata otru galu. Ir savādi apjaust, ka laikam gan tikai man vienam ir zināms viņa pazušanas noslēpums un pat viņa kapavietas atrašanās noslēpums. Tomēr Semam Finnā un tikpat drūma likteņa piemeklētājai mūzikas skolotājai Meibelai Kolinsonai nāksies pagaidīt savu kārtu. Kā jau teicu, šajā sestdienas pēcpusdienā pēc kinoteātra slēgšanas Klinēmas galvenā iela izskatījās tuksnesīga. Virs dzelzceļa stacijas gaisā cēlās tumšu dūmu mutulis. Pēcpusdiena šķita nožēlojami veca. Es joprojām biju iegrimis dziļās pārdomās par piedzīvoto aplaupīšanu un pat nebūtu pamanījis Prūdenu, kura atradās ielu krustojuma otrajā pusē, ja Less nebūtu man iebīkstījis sānos un pateicis: – Ned, re, kur tava māsa.

Mēs apstājāmies vienīgi tāpēc, ka apstājās Less. Prūdēna lēni nāca pāri ielai, ar plaukstu sargādama acis no rieta saules stariem. Nokļu-

vusi lielās gobas pavēni, viņa aicinoši pasmaidīja. Viņa bija divus gadus vecāka par mani, un man allaž bija liecība, ka viņai ir netīra seja, taču patlaban es pēkšņi sapratu, ka tiem, kuri apgalvoja, ka viņa esot «patiesi glīta», tik tiešām bija taisnība. Domāju, ka visi bija acīmredzami pārsteigti par faktu, ka viena no Poindeksteru meitenēm izaugusi par skaistuli, jo nespēju atcerēties nevienu citu mūsu ģimenes locekli, kuru būtu bijis vērts iemūžināt eļļas gleznā.

Kādu vakaru mūsu mājā Smita un Vinčestera ielas stūrī notika plašas viesības, kas beidzās ar ierasto dzērāju plūkšanos, un kāds no dzērājiem teica: – Jūs visi te plātāties, ka Prū ir tik smuka, taču manas domas ir tādas, ka viens būs pārkāpis pāri sētai.

Vēl viena loga rūts sasprēgāja, un bija skaidrs, ka viesības ir galā, ja neskaita skaļu balsu murdoņu un lamāšanos gan mājā, gan arī uz ielas. Mēģināju izdomāt, ko šis teiciens varētu nozīmēt, taču iegrimu snaudā, tā arī neatminējās šo miklu. Biju laimīgs, ka viesības ir galā un es beidzot varu tikt pie miera.

Tajos laikos es biju diezgan dumjš. Tagad es saprotu, ka Leslijs Vilsons bija iemīlējis Prūdēnu, lai gan viņš drīzāk mirtu, nekā to atzītu. Reizēm man pat iešaujas galvā doma, vai mūsu mājas galvenais pievilksanas spēks Lesa acīs nebūs bijusi Prūdēna, nevis es – viņa vecais draugs.

Nakts melnumā (pusdesmitos) mēs ar Lesu īstenojām savu atriebības plānu un devām Viktoru Linču impērijai tik nāvējošu triecienu, uz kādu vien bijām spējīgi. Klinēmas nepilngadīgo iedzīvotāju kriminālajā pasaulē Linčs bija gandrīz visu ļauno darbu iedvesmotājs, tāpēc mūsu pasākumu varēja uzskatīt par slepenu taisnīguma triumfu, taču tēvoča Etola noziedzīgā divkosība nostādīja mūs ar Lesu nejaukā stāvoklī. Tikai milzīgs sašutums varēja piešķirt mums ar Lesu drosmi uzbrukt bandas vadonim Linčam tā, kā mēs to izdarījām tajā sestdienas vakarā. Šim gadījumam neatbilda labi zināmais teiciens «saņem sevi rokās». Drīzāk varētu teikt, ka mēs iebāzām sevi – savu dzīvību – bīkšu kabatā un devāmies vizināties ar skrituļslidām.